

SOMOGY

IRODALOM • MŰVÉSZET • KULTÚRA

SZÁSZ ENDRE emlékezete

KÁNYÁDI Sándor • VERESS Miklós • GÉGER Melinda

Napló, esszé, emlékezés

TAKÁTS Gyula • TANDORI Dezső • KÓSA Csaba

Vers

CZIGÁNY György • KISS Benedek • CSOKONAI Attila

Regényrészlet

KERÉKGYÁRTÓ István

Kritika

KOMÁROMI Gabriella • HORVÁTH János Milán • VASVÁRI Zoltán

Illusztráció

BORS István munkái

HARMINCEGYEDIK ÉVFOLYAM

5.

2003. SZEPTEMBER – OKTÓBER

Harmadrendi ferences nagyapám

– Balogh úr! – emeli meg nagyapám a kalapját, ahogy belépünk a Jézus szíve templommal szemközti borbélyüzletbe –, a kisonokámnak egy csikófrizurát, jól felnyírva, nekem meg a szokásos oldalválasztós fazont!

– Állok szolgálatára, Keresztes úr – lobogtatja méretes kendőjét a borbély, majd szorosan a nyakam köré tekeri, és belök a székbe. – Egy beretválást a fiatalúrnak?

– Csak egy csikó – hebegem elfúló hangon, és tágitani próbálok a kendő szorításán.

Balogh úr munkához lát a csattogó hajnyíró masinával, s közben azt latolgatja, hogy nagyapám kedvenc témái közül melyikkel rukkoljon elő. Három lehetősége van. Az Úristenről, s kivált a körötte lebzselő szentek seregéről – akik nagyapám személyes ismerősei, többet tud róluk, mint azok saját magukról –, úgy néz ki, ma nem kíván diskurálni. Rókavár tavaszi növénytakarója, igen, ez jöhetne még szóba, de nyilván ő is nevetségesnek tartja, hogy csupán a nagyapám kedvéért, aki ehhez könyörtelenül ragaszkodik, hízelkedve Rózsavárnak nevezze a dombocskát – ezért ezt az ötletet is elveti. Mi marad hát? A templom és környéke. Az öreg mester kedvenc kérdésével rukkol hát elő:

– Aztán volt-e mostanában valami jó kis temetés, Keresztes úr?

– Az mindig van – élénkül meg nagyapám. Ahogy öregszik, mind elégedettebben nyugtázza, hogy míg kortársai hullanak, mint az őszi légy, ő róla megfelleledkezett a Mindenható. Jó ideje elkerüli a betegségnek még az árnyéka is. – A Vidákovicsot temettük a héten. Hát, nemde Balogh úr, az is élt már eleget! Legfőbb ideje volt, hogy magához szólítsa a Megváltó.

– Úgy, ahogy mondja. A Teremtő, ha megelégedi, Megváltó is tud lenni. Volt már vagy hetvenéves.

– Hetvenegy, Balogh úr! Eggyel alattam járt az elemiben.

– Igaza lehet, Keresztes úr. Hát a bátyja velem járt a tanonciskolába, az meg vagy öt évvel lehetett idősebb nála. Bizony, senki sem él örökké. Na, és az a zafos purparlé annak a bádógosnak a temetésén? Annak a... hogy is hívják?

– Petres. Petres Géza. Ács, nem bádógos.

– No! Azt látta, Keresztes úr? Mert én mindenről csak hallok, de semmit sem látok. Borbélysors.

– Maga csak ne panaszkodjon! – mutat ki nagyapám a szemközti paplakra.

– De ezenkívül semmi – legyint egy laposat Balogh mester, miközben a fésűvel majd letépi a fülem.

– És nem elég az magának? – kérdezi ábrándos hangon nagyapám, mert hogy a szentek életénél csak Bartalos plébános úr viselt dolgai érdekelik jobban.

– Ha elég, ha nem, Keresztes úr, nekem ennyi jutott – dőf a levegőbe fésűtőrével a borbély, mintha csak szükmarkú végzetével vívna. Most már óva-

tosan elhajolok, így csak a racsnis fejtartót találja el, amely kerregve pottyán épp nagyapám ölébe.

A kézi nyírógép ráncigálja a hajamat, a fésű böki a fejemet, most meg ez a fültépés. De mindez eltörpült a végeredmény borzalmához képest. Balogh a vizes fésűvel előrehajtogatja azt a néhány szál hajamat, amelynek megkegyelmezett, leveszi a kendőt, és elégedetten bólint. A tükörbe pillantok, és kis híján sírva fakadok. Megnőtt a fejem – mintha egy iromba tők ülne a nyakamon. És a fülem! Tar koponyámból szinte kirugaszkodik elálló fülem, és parázslík, mint egy süllőngő fahasáb. Ha legalább mozgatni tudnám, mint a Hevesi! De nem, mert ez súlyos, mint egy disznósonka a füstölőben.

Tudtam, hogy ez vár rám, mégis elmentem a nagyapámhoz aznap délután is.

– Isten hozott, madárkám! – mindig így üdvözöl, amint meghallja a kertkapu csapódását. Bandukolok föl az agyagba vájt, téglával kirakott lépcsőn, és megpillantom, ahogy ősz üstökét hátravetve, behunyt szemmel fordítja arcát a napnak.

– „Áldott légy, Uram, s minden alkotásod, legfőképpen urunk-bátyánk, a Nap, aki a nappalt adja, és aki ránk deríti a te világosságodat” – szavalja, míg szétázott gyógynövénycsomókat kotor ki a vízből, és gondosan a vállára kengeti a pépet.

Üdvözlésül megkopogtatom a horganyzott ülökádat, amely bűg, mint egy hatalmas kínai gong.

– Mi ez, papa?

– Ez? Szent Ferenc Naphimnusza. – Kitapogatja a kád szélére akasztott posztódarabot, a szájához emeli, és megcsókolja.

Nézem a durván szőtt skapulárén ajkának nedves nyomát. Eszembe jut Bellus Gyöngyi levele, amit Biczóhoz írt, rajta a rikító rúzsfoltt, alatta: S.V.H.SZ!!! Mit jelent ez?, kérdeztem Biczótól. Még ezt se tudod? Sürgős választ, hogyha szeretsz!, s azzal felpöckölte az orromat.

– Tudod, ma mit csinált a Biczó?

– A Biczó? Ki az a Biczó, madárkám? – motyogja nagyapám fejét fölszegve, miközben csukott szemhéjára növényfoszlányokat pakol.

– Az egyik osztálytársam. Belezúgott a Bellus Gyöngyibe.

– És ki az a Bellus Gyöngyi? – szűri fogai közül a szót, mint egy hasbeszélő, ajakmozgás nélkül, nehogy a massa lecsússzon a szemérről.

– Egy lány... Egy nagyon szép lány... én is bele vagyok esve.

Megremegnek a gyógynövénygolyók, nagyapám lepénnyé nyomkodja őket, és kinyitja a szemét. Az ázott lósóskamag, libapimpófü és kamilla mögül rémulten pillant az ég felé:

– Bele vagy esve? – ahogy ezt kimondja, megborzong, s végigcsurog arcán a sárga lé. – Hát az micsoda? Tán csak nem habarodtál bele? Uram, segíts! Még tizen négy sincs, és már szerelmes! Ott a madárka fenekén a tojásbéj, és szerelmes!

– Szóval a Biczó... átmászott a korláton, és kívülről kecmeggett át a hídon. A Hevesiék alulról nézték, mi meg szemben álltunk vele. A rácsba kapaszkodott, úgy araszolt végig. Közben meg azt kiabálta, hogy „a Bellus Gyöngyicrt teszem”.

– Miért, kérte tőle?

– Dehogyan kérte. Ő is ott volt, és rimázkodott, hogy ne csináld, Biczó. De az csak üvöltött, ő annyira szerelmes, hogy még ezt is megteszi a Bellusért. Ha török, ha szakad. Majd belepistult az a böhömnyag barom.

Nagyapámat, úgy látszik, ingoványos talajra csaltam, mert új rendet vág a társalgásunkban.

– Micsoda április! Kitettem ide a fűbe a kádat, és délre már langyos a víz, alig kellett egy kis forrót hozzálöttyintennem. Isten ajándéka – mondja, és Franciska néném TŰZÉP-telepe felé bök, mint aki tudja, hogy a Mindenhatónak éppen arrafelé akad most dolga.

– Mondd, papa, minek hordod ezt az izét, ezt a spatulárét mindig az inged alatt? – lóbálom meg a zsinórra varrt két posztódarabot.

– Skapuláré – helyesbít megkönnyebbülten, hogy más ösvényre döccentettük. – És azért hordom, madárkám, mert harmadrendi ferences vagyok. A világban igyekszem betartani a regulákat.

Elveszi tőlem, megint megcsókolja, és visszaakasztja a kádra.

– Szent Ferenc durva posztócsuháját jelképezi. Tudod, mit jelent az, hogy jelképezi?

– Hogy nem az, csak úgy csinál.

Ezen eltöpreng, de nem válaszol, ismét behunyja szemét, és a napba fordítja arcát.

– És mióta viseled? – kérdezem. A foltozott darócfecnik valóban úgy néznek ki, mintha Szent Ferenc ruhájából hasították volna ki őket. Több ízben hallottam, ahogy Franciska néném – télen hozzájuk járt fürdeni nagyapám – veszekszik az apjával, hogy ugyan engedje már beszegni ezeket a rongyokat, hiszen csak a Jóisten tartja őket egybe.

– Mióta? Amióta felvettek a harmadrendbe, vagy harminc éve.

– Amikor engem fölvettek az úttörőbe, akkor az avatáson... – lódulok neki, de ő közbevág:

– Bizony, harminc éve, hogy megtértem. Az irgalmasok kórházában. A szörnyű baleset után. De a kedvesnővérek szentséges imái csodát tettek. Akkor letérdeltem, és Isten lába elé tornyoztam bűncimet. Jézusnak ajánlottam az életem! – mutat körbe színpadias mozdulattal.

Kezének szökellését követve végigpásztázom a gyümölcsfákkal és virágokkal teleültetett udvart. A kis házacskát, mögötte az akáccal benőtt meredek löszfalat, majd az utcafrontot, amely legalább három méterrel magasodik a járda fölé. Tetején a sűrű orgonabokornak köszönheti nagyapám, hogy szent élete rejtve marad a kíváncsiskodó szemek elől. Én is szívesen ajánlanám az életemet Jézusnak, jut eszembe, ha – mondjuk, iskola helyett – egy ilyen zöldellő paradicsomban, a kádban lubickolhatnék.

– És a Jézus miatt hagyta ott a nagymamát, a Fruzsínát meg a Franciskát? Meg az anyát is? – kérdelem.

Úgy tesz, mint aki nem hallja.

– Isten gyógyított meg, és én szolgájának szegődtem. Egy életre.

– És mi volt az a szörnyű baleset?

– A baleset? – kérdez vissza, hogy időt nyerjen. – Megrúgtak.

- Hol?
- Futballoztam.
- Te fociztál? Papa, ezt sose mondtad.

Megpróbálom elképzelni fekete klottgatyában és atlétában – ahogy mi járnunk tornaórára –, de sehogy sem sikerül. Mindig csak a sötétszürke öltönyére húzott fehér csipkés minitransruhában jelenik meg előttem.

- És hol trafáltak el? A lábadon?

- Nem – mondja halkán, és belemarkol a víz színén úszó kásás pépbe. Majd tölesért formál az ágyéka köré. - Itt – mutatja.

- Ott? A... a... micsodádon?

- Ūhüm – bõlint, most már szõfukaron, szemérmesen.

- De, Papa, téged annyira tõkõn rûgtak, hogy Jézusnak ajánlottad az életedet? Nem a Jézus maga rûgott téged tõkõn, hogy tornyozd elé a bûncidet?

- Elég ebbõl, jómadár! De felvágták a nyelved! Hozd ki inkább a kõpenyemet! – emeli meg a hangját, tõle szokatlanul. Majd kis szünet után, mosolyogva teszi hozzá: - Felöltözõm, elballagunk a Balogh bácsihoz, és letolatjuk a grabancunkat.

A kád szélére akasztom a napszitta frottírszõrnyet, és várom, hogy fölálljon. Sose láttam még pucéran. Ūlõkádiban ott igen, már többször is, de a gyógy-nõvények mindig elfedték az alsõtestet. Most különõsen érdekelne, látszik-e még a nyoma annak a hatalmas rûgásnak. Mert hogy hatalmas lehetett, abban biztos vagyok. Hát egészen a Jézus színe elé röpítette! Mondjuk, lehet, hogy az egyik golyója feljebb csúszott, tõprengék, vagy csak egy van neki. Vagy talán egy sincs? Na, ezt megnézném. Ūgy, ahogy az iskolai zuhanyzóban is rá-rápislan-tunk a szomszédunkéra. Mert ez az a tavasz, amikor – akárcsak az árok partján – ágyékunkon is fûcsomók kezdenek sarjadni, s akik elõl járnak ebben a gyp-nevelésben, büszkén, szétvetett lábbal, percekig szappanozzák magukat. Akiknek meg még várniuk kell a tavaszi pázsitzsendülésre, hát õk görnyedt testtel, a vakocska csempével néznek farkasszemel.

De nagyapám nem mozdul.

- Fordulj el, madárkám! – vakkantja végül. Se lágyéklelés, se golyószámolás, sóhajtom magamban, és csalódottan bekullogok a házba.

Bereteszeli a kiskaput. Kézen fog, és elindulunk.

Elhagyjuk a Rókvár nevû dombocskát, amelynek tövében nagyapám utcája húzódik, amit õ csak Rózsavárnak nevez, s amit én mindig szégyellek mások elõtt, mert megmosolyogják érte. Átmegyünk a Kapos-hídon, Biczó hõstetté-nek színhelyén, és orromat hirtelen mély, szûrõs szagok csapják meg. Itt õmlik a folyóba a Közvágóhid vörõsbarna, méltósággal hömpölygõ leve meg a Barnevál okkersárgán csordogáló szennyvize. A gyárfalak tövében pedig a csirkebél, majd a sós nyirokban ázó nyüzött marhabõr orrfacsaró büze csiklandozza orromat. A cukorgyár közelébe érve az aromák új világába lépünk. A kampány – az őszi-téli répafeldolgozás – máskor csipõs ájerõt ilyenkor tavasszal felváltja valami lan-gyos, édeskés illat. Mintha finom porcukorfelhõben lépdelnénk. Odaérünk az ütõt-kopott iskolához – az utcánk sarkán áll –, aztán egy-egy apró külvárosi üzlet következik, a kisposta, majd a Zöldfa, ez az olajos padlójú, horganypultos kocsma, végül pedig egy-egy hámló vakolatú, ikerablakos házacska.

Nagyapám minderről nem vesz tudomást. Nyilván nem érzi sem a büzt, sem az illatot, fittyet hány a vedlett épületekre, a gyárat övező kerítésfal tetejére pazaron betonozott üvegcserepekre, a folyó-kivetette mocsos hordalékra. Ő lebegve közlekedik a Rókvártól a Jézus szíve templomig vezető járda felett. Igazán csak e két szigeten érzi jól magát, itt van elemében. Ezen a két szent helyen: a templomban és a kuckójában. Hosszú remeteélete során lakhelye, a dűledező viskó is megszentelődött, az egérszag tömjénillattal keveredik, és a könyvespolcok szegélyén szárított gyógynövények Szent Tamás és Nagy Albert borbekötött szentenciáival osztoznak az áhítatban.

Naponta kétszer hajózik egyiktől a másikig. Az út maga – a Rókvártól a templomig –, tehát a világ, ahol az életét éli, alig érdekeli. Habár két kivétel mégiscsak akad, s máris élénkebben csillog a szeme, ha ezek csak eszébe jutnak: Bartalos plébános szerelmi élete, valamint nagyanyám bosszantása tudja így lázba hozni az öreg csontot.

De gondolatai most égi dolgokon járhatnak. Mosolyog, fejt kissé megemeli, míg nagyokat lépdel. Kezébe kapaszkodva szinte futok mellette, mert hiába nőtem mostanában havonta egy centit – miképp a konyhakredenc ajtajára rótt vonalak mutatják –, még mindig fölém magasodik nagyapám. Míg tehát ő a szenteknek tarthat sorakozót a mennyeekben, nekem Bellus Gyöngyi jár az eszemben. Ahogy kiabálja, hogy „Biczó! Mássz vissza! Beleesél! Miattam ne tedd!” Noha sugárizik az arca a boldogságtól, és a szeme azt üzeni, hogy mássz csak! Mássz, mássz! Mutasd meg ezeknek, mennyire szeretsz!

Hát megmutatja.

Nekem reszket a lábam. Én is szerelmes vagyok a Bellusba, de érzem, hogy ehhez nem volna merszem. Állok megkövülten a rövidnadrágomban – hiába kérleltem anyámat, hadd húzzak hosszút –, és csak nézem, meredten bámulom a Biczó hőstettét. Köröttem osztálytársaim, élükön Gyöngyi, Hevesi meg felém fordul és elkurjantja magát. „Nézzétek! Ennek hosszabb a péntek, mint a szombat!”, és csúfondárosan mutat a kantáros rövidnadrágom szárából kilógó világoskék, keskeny csikra. A habselyem alsónadrágomra. Ekkor rám néz a Bellus, és csak annyit mond: „Fujj!” Megfordul, és megint a Biczót bámulja. És bámulja, és bámulja, mint én a Pitagorasz-tételt.

A fülem tehát parázslík, fejem izzón lüktet, ahogy a borbély – elégedetten méregetve munkája eredményét a foltos tükörben – végre megkegyelmez.

– Na, Keresztes úr, most maga gyün – forgatja meg Balogh mester fából faragott borbélyszékét. Az nyikorogva pördül nagyapám felé, és én – mintha csak a szentjakabi búcsún a Valentáék ringliszilijében töltöttem volna el néhány menetet – szédülten kászálódok ki belőle.

Nagyapám, mint aki ajándékkal érkezik a vendégségbe, átadja Balognak a fejtámaszt. Az öreg biccent, a helyére csúsztatja, és a székre mutat.

– Hanem mondja már, mi történt annak az ácsnak a temetésén? A fuvaros Vass mesélt valamit, a Zöldfában hallotta a részeges Zsiborástól, akinek az anyósa állítólag látta is, csak távol állt a sírtól.

– Az volt ám a spektákulum, Balogh úr! A sírásók, azok a részeg liflanderek, persze akkor is bűzlöttek a pálinkától. Dülöngélve trelgették a vállukon a ko-

porsót, közben meg bőfögtek és csuklottak. Hiába áhította el a plébános úr azt a gyönyörű búcsúztatót, hiába énekeltem én, mint egy angyal, mindenki csak rajtuk szórakozott. Na, de lett aztán blamázs, meg világra szóló skandalum a harmadosztályú koporsójuk miatt! Holott a Petres özvegye első osztályú tölgyet fizetett. Hát, kérdezem én magától, Balogh úr, kiszakadhat-e az első osztályú tölgykoporsó feneké?

– Az attól is függ, ugye, hogy kövér volt-e az a Petres, Keresztes úr, kérem.

– A Petres? Kövér? Hát kérem, az annyi lehetett, mint én – lebbenti föl nagyapám horpadt hasáról a borbélykendőt. – Nem nyomott az többet hatvan-nál. Úgy kiszáradva még annyit sem – mondja, és előrehajtott fejjel, kezét a kendő alatt mozgatva keresztet vet, billegetve magát, mint a kölökgalamb, amikor először próbál repülni. – A két liflander emeli-emeli, lenditné a koporsót a sír fölé, képzelje, a másik kettő már dugná is, füzne is alá a kötelet. És akkor angyalfütyt! Hát nem kipottyant a hulla a koporsó alján?! Bele a gödörbe, és magával rántja az egyik pókhálós szemű gyászhuszárt – nagyapám itt újra keresztet vet, mormol valamit, aztán folytatja. – Húzzatok már ki!, nyöszörög az a léhűtő, s rángatja a kötelet. Merthogy a kötél vége a kezében maradt.

– Jujjujujj, ez aztán a botrány, Keresztes úr, ha ezt én láthattam volna! – kurjantja az öreg mester.

– Várjon csak, ezzel még nincs vége! Hisz tudja, hogy minden rosszban van valami jó is! Ahogy a liflanderek kiröppentették a koporsójából az ácsot, hát fennakadt valami a sír szélén.

– A sír szélén? – borzong meg Balogh mester.

– A deszkakereten, amelyik a göröngyöket támasztja. Ott fityegett az a mifene, mintha azon töprengene, hogy megboldogult után vesse-e magát. A két Petres fiú egyszerre ugrott oda, amikor rájöttek, hogy az öreg aranyseborája került elő, amit az apjuk az ünneplős öltönye bélésébe varrhatott, mert félt, hogy ellopják tőle. A fiúk meg már napok óta az anyjukat gyanúsították, hogy eldugta előlük az apai jussot. Ott ráncigálták egymás kezéből. De azt csak az a boszorkányféle, a Cseresznyés pedellus anyósa terjeszti, hogy a Petres halálának pillanatát mutatta volna az az óra. Mesebeszéd. A Megváltónak kisebb gondja is nagyobb annál, mintsem hogy ácsok óráinak leállítgatásával bibelődjön. Hát mire menne így a világ? Ne keverjük már össze az Úristent Rodolfóval!

– Maga aztán tudja, hol zajlik az élet, semmiről sem marad le! Talán azt is látta, amikor jöttek a Dörömbözőék, hogy a ravatalra kinyitassák a koporsót...

– Amikor az urnát a kezükbe nyomta a fő-liflander, az a semmirekellő Vaskó?

– Az, az...! Amikor a patikusné tetemét elcserélték az öreg cigányprimáséval, és emezt küldték a hamvasztóba – fulladozik a nevetéstől Balogh.

– Én már csak azt láttam, ahogy az egész rokonság beront a sekrestyébe, rátámadnak a plébános úrra, hogy ez meg mi?, és rázzák, kopogtatják az urnát. Hogy ők kivágják annak a Vaskónak a szívet, hogy ilyen szegyenbe hozta őket. „Milyen temetés lesz ez? Hogyan csókolgassa a rokonság most már a nagyapát? Ezt a bádogvázát csumizzuk?” A tisztelendő úr csak vonogatta a vállát, hogy ez nem a plébánia hibája, hanem az állami temetkezési vállalaté. És ettől még nyugodtan ragyoghat az örök világosság szegény Dörömböző papa feje fölött, mert a mennybe úgysem a teste nyer bebocsátást, csak a lelke.

rángatóznak görcsösen az izmos gipszcombokat szorítva. Végül zavartan int valami köszönésfélét a tollseprűjével.

Bartalos, aki nem látja, hogy én a hátsó sorban ülök, egy ideig még vakar-gatja az ülepét, egyszer még reverendája alá is benyúl, hogy igazítson alsónad-rágján, aztán legyint, egy utolsó mosolyt küld égi menyasszonyának, és vissza-kacsázik a sekrestyébe.

Pár pillanatilag még én is Máriát mustrálok. Hasonít Bellus Gyöngyire. Homlokára omlanak fekete, göndör tincsei – az ilyenekre mondja nagyanyám: legénybolondító frufru. Hófehérre festett arca pedig még tűzesebbnek sejteti csücsöri szájának lángvörösét. Csak a melle – ahogy a hófehér félgömbök közé szorítja a liliumokat – csak az húsosabb, mint a Gyöngyié. De hát idősebb is, mint a Bellus...

Ahogy a kesernyés szagú öregasszonyoktól láttam, úgy térdelek le az ülő-ke előtti kopott deszkára, kezemet imára kulcsolom, s homlokomat kezem hátára hajtva mormolni kezdem: „Miatyánk kivagyamennyekben...” Mire be-fejezem, „nevigyinketakísértésbe, de szabadíts meg agostonostól ámen”, arra ocsúdok, hogy egyre éberebb vagyok. Szeretném végre megtapasztalni Isten létezését. Adja-e valami apró jelét, hogy meghallgatott? Várok. Tízíg számo-lok. Százíg. Közben megpróbálok „a lelkemmel is figyelni”, ahogy nagyapám ajánlotta, s „átadni a lelket az Úrnak”. A nyirkok, gyáva csöndben ekkor csiszatóló kopogás hallatszik. Halleluja!, ujjongok, jelet kaptam az Úrtól. Kinyitom a szemem – de csak nagyapám veregeti a fölmosóvödör pereméhez a pléhvázákat.

– Kidobom ezeket a hervadt tulipánokat! – harsánykodik. – Aztán fölsöp-rök egy kicsit, és már mehetünk is.

Mint annyiszor – megint a képekhez menekülök. Félek azoktól a festmé-nyektől, mégis mindig megnézem őket. Rájuk röppenek szinte, mint rohadt gyümölcsre a darázs, hogy aztán émelegve vonszolja magát tovább, ha még marad jártányi ereje. Az első most is a névadó Szent Szívet megjelenítő olajnyo-mat. Jézust ábrázolja, de csak derékig. Szőke, ondolált haj, nyájas arc – tetszik. Csakhogy a mellén egy hasadék éktelenkedik, egy vörös metszés. Akárhány-szor ezt mustrálgatom, mindig szégyenérzet kerülget: szakasztott olyan, mint az unokahúgom puncija, akivel valamikor gyakran játszottunk papásmamást. De még ennél a repedésnél is szörnyűbbnek találom, hogy ez a kedvesen mo-solygó Jézuska kihívóan mutogatja nekem tulajdon véres szívét, mert a repedés mögött egy kármin szív parázslík, és kanárisárga sugarakat lövell ki magából. Ám ez nem hasonlít a biológiai szertárban őrzött, pirosra és kékre festett, szét-szedhető szemléltetőszívhez, inkább olyannak rémlik, mint a békáké, amiket a nyolcadikosok boncoltak. Ahogy a szünetben dugdosták az orrom elé az undo-rító béka dobogó, nyálkás, véres kis pumpáját, úgy mutogatja itt nekem ez is a szívét.

Most a céhek ajándékai, a védőszentek vértanúságát ábrázoló olajfestmé-nyek következnek. A mérsárosok Keresztelő Szent János fejét adományozták a templomnak, tányéron fekszik, patakokban sziváro-g belőle a vér, a szeme nyit-va, éppen rám néz. Odapingáltatták a kép sarkába céhjelvényüket, egy jókora bárdot is. A nemes szücs céh Szent Bertalan mártíromságának állítottott emlé-

ket, mikor is a római katonák nyúzzák éppen a vértanút. Ezt onnan is tudni lehet, hogy kis réztábla tudatja, miszerint „Astrages király Bertalan apostolt megvesszőzteté, majd elevenen megnyúzátá”. Teste vérben ázik, míg egyik szemét vádlóan szegezi kínzóira, a másikkal pedig az égre tekint, mint aki azt lesi, vajon ezt számba veszik-e odafönn. Mintha még örülne is a válogatott kínzásoknak, mert biztos benne, hogy szenvedésének jutalma közeleg. Mire az esztergályosok védőszentjéhez, Szent Erazmushoz érek, már szédülök. Egy lihegve erőlködő alak a szentnek a felvágott hasából kilógó belét kurblizza föl valami forgódobra – míg Erazmus szintúgy üdvözülten pislog az ég felé. Megtántorodom, mint amikor vért vett tőlem az iskolaorvos, mélyeket kell lélegeznem, és újra megfogadom, hogy legközelebb elkerülöm czecket a jámborságból pingált szörnyűségeket.

– Végeztünk, madárkám – szól nagyapám, és besuvasztja az oltár mögé a takarítószerkeket. Még utoljára térdre borul, megérinti a fejét, melle közepét, kétoldalt a vállát, megcsókolja ujjait, s végül kis keresztet rajzol a homlokára. Kézen fog, és elindulunk hazafelé.

– Papa, jó véresek azok a szentképek – hunyorgok az áprilisi verőfényben.

– Annyi szent! De ha egyszer vértanúk! – vonja meg a vállát. Ujjbegyén mutatva sorjázza: – Szent Sebestyén, Szent Kristóf, Szent Egyed, meg persze Szent Orsolya. Őket lenyilazták. Az bizony véres dolog – bólogat. Eközben zsebéből egy zöld dobozt kotor elő. – Persze azok is a vérükben fűrdtek, akiket lenyakaztak: Szent Vince, Szent Dorottya, Szent György. Gyógypemetét? – kínálja, de nem kérek, ő viszont bekap néhány draszt. – De azért akadnak kivételek. Az egyik Szent Pantaleon, tudod, meséltem már, akit olajfához kötözve nyakaztak le. A másik pedig Szent Katalin – ropogtatja a cukrot. – Őt is lefejezték. De mindkettejükből tej csurran ki, nem emberi vér.

– Tej? A Pantaleonból is? – Valahogy Katalintól még el tudom fogadni ezt a tej-dolgot, na de egy férfitől?

– Tej, tej – bizonygatja. Aztán egy angyalperccnyit megint a zsebében matat, majd egy zörgő celofánzacskóból előhúz valami mézszínű ragacsos gömböcskét.

– Selyemcukrot?

– Aha – bólintok, és a számba dugja, majd ő is bekap egyet. – Na, várj csak. Nem folyt azért minden szent halálánál ennyi vér. Hát az akasztottak? Mondjuk a Szent Kálmán? Vagy a barlangba falazottak? Vagy Szent Vitus, akit szurokban főztek meg? – sorolta diadalmasan. Rövid gondolkodás után folytatja: – Aztán, ejnye no, madárkám! Hát majdnem megfeledeztünk a vízbe fojtottakról. – Megáll, és a cukrot cuppogatva ujjain számolja: – Szent Zsigmond, Szent Flórián, Nepomuki Szent János, meg a Negyven vértanú, akiket Licinus vettetett a jeges vízbe. Semmi vér. Kő a nyakukba, aztán zsupsz! – sóhajt, és keresztet vet.

Valamivel előttünk, a bitumennel bemázolt deszkakerítés alól vékony erecske kanyarodik elő. Hamarosan még egy, végül a harmadik. Kacsaringózva folydogálnak az aszfaltjárdán, aztán összekapaszkodnak, és így sodorják magukkal a cukorgyár kéményéből szétszóródott répaszeletet és kormot. Megállunk. Figyeljük, hogyan csordogál a három érből összefonódó, borostyánszínű kis patk.

– Hú, az anyátok istenit! – ugrik elő a Zöldfa borozó ajtaja mögül Tóni bácsi, a kocsmáros, és verni kezdi dundi öklével a deszkapalánkot. – Hát mire való a budi, ott hátul? Dísznek?! Otthon is a kerítésre hugyoztok? Látja, Józsi bácsi?, panaszozza nagyapámnak. Ezek a disznó fuvarosok azt brunyálják le, ami nekik a legközelebb van! A kerítést! Mint a saját lovaik!

– Mit csinálod itt a ribilliót, Tóni?! – mordul föl egy rekedt hang a deszkasövény mögül –, hát a te sörödet pisáljuk, neked fizettünk érte.

A kocsmáros köp egyet, és sarkon fordul.

Nagyapám kérdően néz rám.

– Két gombócot – mondom.

– Biztos? Nem kismálnát?

– Biztos.

A papa soha nem lép be a kocsmába, most is csak a nyitott ajtón dugja be fejét a gomolygó füstbe. – Tóni! Két gombócot az onokámnak!

– Ma citromom van – kiáltja Tóni vidáman, mintha a Zöldfában lett volna valaha is másféle fagyalt.

Jön máris, egyik kezében a tölcser, a másikban a csöpögő fagyaltmérő kanál, amit kék kötényébe törölget – alatta foltozott overallt visel, a cukorgyárból szerezhetette. Kövér, tar koponyáján hátratólt sildes sapka, amelyről Gyula nagybátyámék vitrinjének Lenin-szobrocskája jut eszembe.

– Józsi bácsinak ne hozzak valamit? – kérdezi.

Nagyapám, aki soha nem iszik alkoholt, csak legyint, és Tóni kezébe nyom egy kézen-közön kivékonyodott, szürke egyforintost.

– Ez maga a pokol! – mutat a füstbe burkolódzó helyiség mélyére, ahonnan, mint a bűnös lelkekre várakozó ördögfiak szembogarai, egy-egy cigaretta fénycsík parázslik fel. – Te meg vagy itt a Lucifer, Tóni.

– Na, milyen? – kérdezi nagyapám, ahogy bekanyarodunk a Zöldfa utcába.

– Jó. Jó savanyú. Csak egy kicsit jeges.

Nagyapám elengedi a kezem, benyúl a kapuszólp mögé, és leakasztja a kulcsot. Hazaértünk. Illetve csak én értem haza, mert ő már vagy harminc éve Isten tenyerén, rókavári magányában él. Nagyanyám bánatára mégis naponta bekukkant hozzánk. Többnyire rövid ideig marad csak, fontoskodik, sertepertél egy kicsit, mint a templomban, s amikor nagyanyámat már a gutaütés kerülgeti, mosolyogva búcsút int, és tolat vissza szentjei közé. Alighanem nagyanyám bosszantása lehet az egyedüli célja ezeknek a látogatásoknak.

– Hogy van a mi kis Mamikánk? Rakoncátlankodik-e ma a vérnyomása? – faggatózik. Szereti hallani, hogy – a sajátjával ellentétben – nagyanyám vérnyomása olykor az egekbe szökik.

– Most, hogy itt esz téged a rossz, biztos magas – fordul sarkon nagyanyám, s közben azt dohogja: – Nem bírom, nem bírom a tetteit.

Ezt ismételteti, valahányszor meglátja nagyapámat. Az is elég, ha csak áll, csendben nézgelődik vagy csücsül – ezek is „tetteknek” minősülnek, s tiszta, szívritvarig ható gyűlöletre ragadtatják nagyanyámat. Halványra púderezett arcán ilyenkor vörös lángok gyulladoznak, ibolyakék szeme elsötétül fémkeretes szemüvege mögött, kövérkés teste remegni kezd. Csupán gondosan ondolált, ősz

frizurája marad változatlan – a kékítőből, ecetből és szappanból kotyvasztott különös sampon szeszélye folytán továbbra is halványlila árnyalatban csillog.

– A mi Mamikánk folyton-folyvást csak morog, még ilyen gyönyörű időben is – korholja nagyapám derűsen. Leri róla, hogy kiókumlálta már nagyanyám aznapi bosszantásának tervét. Előbb azonban még fölkapja az agyonhasznált seprűt, és nekifog az udvart behálózó téglázat tisztogatásának. Az árnyékszék előtt kezd, kínosan ügyel a téglák közötti résekre, ezeket a tövig kopott cirokcsontk élével egyenként piszkálgatja, fél szemét nagyanyámon tartva. Tudja, hogy ezzel hamarosan a kertbe üldözi.

Nem csalatkozik. Mami máris a fészerbe siet a villáskapáért, fölkapja, megszorítja a nyelét, nagyapámra pillant, s elsápitja magát:

– Nem bírom... nem bírom a tetteit! – Majd átviharzik a baromfiudvaron, és eltűnik a kertkapu mögött.

Én a kukoricagőré végébe szaladok, három napja ennek padlata alá vackolta be magát a macskánk, most is egy molyrágta télikabátra vetett jutazsákalmón szuszog három-négy kölykével a csecsén. A többi körülötte csúszik-mászik. Két napja pottyantak napvilágra, még ki sem pattant a szemük. Vörhenyessárgák, gyámoltalanok. Melléjük telepedem, az ölembé veszem egyiküket, megsimogatom, aztán egy másikra cserélem.

Ekkor veszem észre, hogy a nagyapám megkerüli a főépületet és nagyanyám kisháza felé tart.

– Meglepjük a Mamikát! – kacsint rám, ahogy lóhalálában a nyomába érek. A táskájából elővarázsol egy kis színes képet. – Szép, mi? – fordítja felém –, biztosan fog tetszeni neki is.

Először arra gondolok, hogy egy makk ász – Pinterics Lacival mostanában sokat snapszerozunk –, aztán látom, hogy egy Jézus-kép. Hegyoldalon üldögél, karját kissé előre nyújtja, mint a kártyán az a melegező alak, ennek is lensárga a szakálla, kék a köpenye, csak öelőtte nem tűz, hanem a telihold világít. De olyan erős fényel, hogy jól látszik, mennyire szomorú és magányos – akárcsak a Latinka téesz pajtái vasárnapai nagymiscé idején.

Nagyapám előkotor a táskájából egy üveg ragasztót, és a kép hátuljára szorítja a ferde, piros gumisapkát. A keskeny résen kibuggyan a borostyánsárga ragacs, és ázott kutyaszőr szaga árasztja el a szobát. Szeretem ezt az ünnepélyes illatot. Az iskolai április negyedikeket és a templomi karácsonyfa-díszítéseket idézi, amikor kivágásokat és színes papírfüzéreket ragasztgatunk. Az öreg gondosan bekeni a kép hátoldalát, elővesz egy ollót, és rám néz. Kíváncsian, ugrásra készen várom, hová ragasztja.

– Hokedlit – nyújtja ki a kezét. Ahogy műtössegédjének parancsolta az a sebész, aki a fenekemen nőtt furunkulust fölmetszette: Szikét!

– Sámedli is jó? – kérdezem, mert párnás széken kívül csak az akad a szobában.

– Nem, hokedlit – ingatja a fejét.

Átszaladok a mi lakásunkba, és hozok a konyhából egyet.

– Ide – mutat az üveges vitrin mellé.

Egyik kezében a képpel, másikban az ollóval felpattan a hokedlire, és megcélozza nagyanyám falióráját. Ügyesen lecsippenti a mutatókat, a számlapra

illeszteti a hegyen szomorkodó Jézust, egy keskeny csíkot még lenyisszant az aljából, és rányomja az órára.

Ekkor látom utoljára azt a mókás ruhába öltözött szerelmespárt – a férfi kantáros rövidnadrágban és kalapban, a nő pedig zöld szoknyában, főkötőben. Csókolóznak. Pontosabban: puszkolnak. Kezüik csípőn, felsőtestükkel egymás felé hajolnak, és csücsörítve igyekeznek ajkukat összeérinteni. Azon a képen is hegyek tarkállanak, de ott a hold helyett a nap süt, és egy tehén legelget a háttérben.

A búbanatos Jézus sikos ülepével egy ideig izeg-mozog nagyapám tenyere alatt, aztán megdermed, hogy – mint egy kripta fedele – örökre elzárja a világ elől a mókás párocskát. A sötétség birodalmába kerülnek – anélkül, hogy valaha is összeért volna csücsöri ajkuk.

Megesik rajtuk a szívem, és már bánom, hogy segédkeztem megcsúfolásukban.

Nagyapám csöppet sem bánkodik. Lemászik az ülőkéről, kicsit hátrébb lép, és hol az egyik, hol a másik szemét behunyva mustrálgatja művét, aztán eltakarítja kellékeit, és kimegy az udvarra söprögetni.

Kisvártatva előmerészkedik a kertből nagyanyám, és amikor látja, hogy a papa még mindig ott lebzsel, a kisházba menekül. Az öreg a söprűjére támaszkodik, és vár. Én a disznóól melletti orgonabokorban lapulok, hogy biztos fedezékből élvezhessem a várható perpatvar minden apró részletét. Egy-két perc telhet el, amikor kiront a nagyanyám:

- Te szörnyeteg! Mit tettél a tiroli párommal? – rikácsolja.
- Talán nem tetszik Mamikának az a gyönyörű kép? Jézus az olajfák hegyén – hüledezik színpadiasan nagyapám.
- Mért tetted ezt? Te, te átok!
- Hogy minden múló perc arra figyelmeztesse a mi Mamikánkat, hogy egyre közelebb kerül a Megváltóhoz. – Még taglalni is maradt kedve, fullánkja. – Közeledik az óra...

– Neked közeledik! Te szemét! – kiabálja nagyanyám, és kergetni kezdte a kapával.

Meglep, milyen széllal szalad a nagyapám. A sok pihenés, a gyógyfürdők, a kiadós séták megőrizték ruganyosságát. Szegény nagyanyám szuszogva lohol utána. Soha nem éri utol, látszik, hogy soha. Hiába unszolom torkomszakadtából:

– Hajrá Mami! Hajrá Mami! – Ezúttal neki szurkolok. Merthogy én is szerettem a tiroli párt – legalábbis jobban festettek az órán, mint az a makkászos Jézus.

Amikor Mamika rájön, hogy végleg lemaradt, a nagyapám után hajítja a kapát – persze nem találja el –, és betámolyog a kisházba. Nagyapám pedig mosolyogva huppan le a kukoricagóré lépcsőjére, és arcát nyugat felé fordítja, amerre a cukorgyár kéménye is meredezik.

– „És szép ő és sugárzó, nagy ragyogással ékes: A te képed fölséges” – kezdi áldani a lenyugvó napot, s az valóban izzósárga, sugárzó ragyogással ékesíti a górét, a disznóól és a pottyantós budi által közrezárt térséget.

Én közben fölmászom a kút mellett álldogáló, sárgacseresznyéket termő fára. Minél érettebbre fordul a termése, annál viaszsárgábban virít. De a sze-

mek most még alig vetkeztek le magukról a szirmokat, zölden hunyorognak a levelek között. Elhelyezkedem a lombkorona szívében, egy marék zöldcseresznyét tömök a számba, és az ágak közül célba köpök velük.

Jó negyedóra is eltelik, mire nagyanyám kidugja a fejét, és megkérdezi nagyapámat:

– A gyerek hová tűnt?

– Biztos a Pintericsékhez ment.

– Lali! Lalikám! Hol kujtorogsz? – hívogat Mami.

Úgy gondolom, nem válaszolok. Jó nekem itt fönn a fán.

A nagyanyám még hallgatózik egy kicsit, aztán a papához fordul:

– Te átok, bezzeg a dolgodat, azt nem csinálod.

– Mire gondol a Mamika?

Nagyanyám ekkor a kukoricagórónál terem, és nagyapám fülébe súg valamit.

– Csak mondani kell. Mondani, és megoldjuk – feleli a papa mosolyogva.

Mami a papa fülébe sugdos, és kér tőle valamit? Ez hihetetlennek látszik – kivált most, a tiroliak eltüntetése után. Megdöbönt ez a már-már kedélyes együttműködés.

Nagyanyám behúzódik a kisházba, nagyapám pedig egy mosófazekat kerít a fészerből, és vizet húz a kerekes kútból. Leengedi a vödört, alig fékezi tenyerével a simára koptatott rönköt. A lánc visítva zuhan a mélybe. Felhúzza, beelőnti a vizet a fazékba. A vasszemek úgy tekerednek a forgódobra, mint Szent Erazmus bele a képen. Szaporán, szemlátomást kedvvel dolgozik, még dúdolgat is. Ahogy megtelik a mosófazék, a kukoricagóré végébe megy, és kezében a jutazsák összemarkolt csücskeivel tér vissza.

Elengedi a zsák két sarkát, mire a kismacskák beleszánkáznak a színültig telt edénybe. A lábam alatt zajlik a tortúra. Az állatkák gyámoltalanul kapálózhatnak, megpróbálják kidugni fejüket a vízből. Ő ekkor letérdel, a zsákot – mint a celofánt a dunsztosüvegre – ráteríti a mosófazékre, és leszorítja a karjával. Úgy ölci azt a bádogedényt, mint a templomban Jézus combját, csak most a másik kezével nem a töviskoronát tisztogatja, hanem a durva szövet horpadásait, az apró fejecskéket nyomkodja le. Közben pedig azt motyogja hogy:

– Áldjon, Uram nővérünk, a testi halál, akik halálos bűnben halnak meg, jaj azoknak, és boldogok, akik magukat megadták.

Szemét az égre emeli – már megijedek, hogy most, most fog észrevenni. De nem. Semmit se lát, csak bámul fölfelé, szigorú, vak arccal, mint az a Licinus, aki a Negyven vértanút vettette jeges vízbe. Egyre ismételteti a verssorokat. Ő a vízbefojtó, a rettenetes Vencel király, de mintha imájával a vízbefojtott is ő lenne, mintha a Moldvában fulladozó Nepomuki Szent Jánoska imádkozna könnyű halálért.

Mihelyt a zsák végleg elsimul, leveszi a mosófazék szájáról, s egyenként beledobálja az ázott, szőrös kis tetemetket, majd a csomagot a baljában tartva – a fészker felé botorkál az ásóért. Jobb kezéről még csöpög a víz. Ezt látom utoljára a lombok közül: víztől csöpögő jobbját.

Eszembe jut, mit mondott egyszer Bartalos, az örökké Pitralon-felhőben úszó csuhás csábító: Isten kényére teremthet világot a semmiből, de ami egyszer megtörtént, azt soha többé nem képes meg nem történtté tenni.

Bchunyam a szemem, és úgy gubbasztok órákig a fán.

Másnap – vasárnap – eljön értem nagyapám, kézen fog, hogy indulandusz a misére. Füttyörészik, a zsebéből újságpapírba göngyölt kis csomagokat kotor elő. Az egyikbe tíz forintot dugott, egy zöldhasút a herceg Petőfivel, a másikba pedig egy Gránit kockát. Így szokta mindig átadni az ajándékait, újságpapírba hajtogatva. Látja, hogy nem vagyok beszédes kedvemben, így hát ő sem szól.

A templom kapuja előtt elengedi a kezem és előremegy. A kagyló alakú medence elé térdel, majd feláll. Látom, ahogy kezéről csöpög a szenteltvíz.

Megszédülök. Belekapaszkodom a kaput keretező boltívbe. Érzem a köbélésbe faragott figurákat a tenyerem alatt. Kőangyalkák kavarnak a szemem előtt, ülnek, állnak vagy hasalnak a felhőkön, némelyik repül. Parányi pufók kismacskák. Egyszer csak az apró kőjóságok süllyedni kezdenek a kötengerben, vergődnek, fejüket emelgetik, kétségbeesetten kapálóznak.

Hullámzik a kapubélés, mint a jutazsák.

Nem tudok továbbmenni. Nem mozdul a lábam.

A nagyapám, mielőtt belép a főhajóba, hátrafordul:

– Gyere, madárkám! Imádkozzál egyet vagy nézegesd a képeket!

De én csak állok ott szótlánul, bénán.

– Nem megyek többet a papával templomba – szegezem a szüleimnek.

Anyám fát hajít a sparherdbe – mosófazékban vizet melegít a vasárnapi hajmosáshoz –, rám pillant, de nem szól.

Apám előhúz egy szál Ötéves tervet, és cigarettatárcája monogramos fedeléhez ütögeti. Mondani akar valamit, de aztán kifújja a levegőt, és kimegy az udvarra, hogy rágyújtson.

– Imádkozni sem fogok.

– Miért nem? – kérdezi anyám a tűzhely előtt térdelve.

– Mert nem. Mert hülyeség az egész.

– Hülyeség? – ismétli szórakozottan anyám, látszik, hogy nem rendíti meg a közlésem.

– Hülyeség. Szentek meg angyalok...

– A papa bántott meg? – fordul felém.

– Ááá, egyszerűen csak hülyeség az egész.

Bólint, aztán nem szól többet. Tudom, mire gondol. Mesélte Mami, hogy anyám azóta nem jár templomba, mióta otthagyta őket a papa.

(Részlet a szerző a Jelenkor Kiadónál decemberben megjelenő Makk ász az olajfák hegyén című regényéből)